

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הכנת כהן גדול בערב יום הכיפורים

(י"ח ב') **משנה:** מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה (ללמדו חפינת הקטורת), והעלוהו לבית אבטינס (שם היו עושים הקטורת), והשביעוהו, ונפטרו והלכו להם. ואמרו לו: אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין. משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה. והן פורשין ובוכין.

(י"ט א') **תנא:** (העלוהו לבית אבטינס) ללמדו חפינה.

(י"ט ב') (ומבאר) הוא פורש ובוכה שחשדוהו צדוקי. והם פורשין ובוכין. דאמר רבי יהושע בן לוי: כל החושד בכשרים לוקה בגופו.

וכל כך למה (שבועה זאת למה)? שלא יתקן (הקטורת מלוא חפניים הניתנת ביום הכיפורים על המחטה) מבחוץ (בהיכל) ויכניס, כדרך שהצדוקין עושין (שהיו נותנים אותה על האש, ואח"כ מכניסים. ע"פ דרשתם את הפסוקים).

שיטות הראשונים

השביעוהו זקני בית דין: כתב הרמב"ם "בימי בית שני צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין, מהרה יאבדו, שאינן מאמינין בתורה שבפ"ה, והיו אומרים שקטרת שלום הכפורים, מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפנים לקדש הקדשים; הטעם זה שכתוב בתורה: "כי בענן ארצה על הפרכת" - אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני יי". ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים ואומרים לו 'אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והיה פורש ובוכה, על שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין, לפי שחשדו מי שמעשיו סתומין; שמא אין בלבו כלום."¹

מסרוהו לזקני כהונה: מבואר בגמרא שהעלוהו ללמדו חפינה. ופירש רש"י, חפינת הקטורת המוטלת עליו ביום הכיפורים, שנאמר "ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מפית לפרכת", ועבודה קשה היא (כדלקמן, מ"ב ב'). **והרמב"ם** השמיט פרט זה.²

1. מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ א, ז).

2. ובפירוש המשנה ביאר הרמב"ם השמטתו, וכתב, וזה (מה שלוקחים אותו לעליית בית אבטינס ללמדו חפינת הקטורת), לדעת מי שאומר שהיא מעבודות קשות שבמקדש. **ויתבאר בריש מנחות שאין הדבר כן**, אלא כמו שאמרו שם, 'מלא חפניו' כדחפני אנשי.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מיקום לשכות הכהן הגדול

(י"ט א') אמר רב פפא: שתי לשכות היו לו לכהן גדול, אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס, אחת בצפון ואחת בדרום.

אחת בצפון, **דתנן** (מדות ה, ג-ד): שש לשכות היו בעזרה, שלוש בצפון ושלוש בדרום, וכו'. שלוש שבצפון: לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית. לשכת העץ, אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר: לשכת כהן גדול היתה אחורי שתייהן, וגג שלושתן שוה, וכו'.

אחת בדרום, **דתנן** (מדות א, ד-ה): שבעה שערים היו בעזרה. שלושה בצפון, ושלושה בדרום, ואחד במזרח. שבדרום: שער הדליקה. שני לו, שער הקרבן. שלישי לו, שער המים, וכו'. **ותניא**: חמש טבילות ועשרה קדושין (של ידיים ורגליים) טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וכולן בקודש (בעזרה) על גג בית הפרוה, חוץ מזו (טבילה ראשונה) שהיתה בחול (מחוץ לעזרה) על גבי שער המים, ובצד לשכתו (שכל כהן גדול) היתה.

ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום, או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום.

ומסתברא דלשכת פרהדרין בדרום הוא. מאי טעמא? מקדים קאי ומיסך את רגליו, וטביל ואזיל לצפון וגמר חפינה, ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כולי יומא, לבהדי פניא מדו עליה, והדר אזיל לדרום וטביל ונייח.

דאי אמרת לשכת פרהדרין בצפון, מקדים קאי ומיסך רגליו ואזיל לדרום, וטביל וגמר חפינה, ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כוליה יומא, להדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל, ובעי מהדר ומיזל לצפון ומינח. ומי טרח מטרחינן ליה כולי האי?!

(ודחי) אלמה לא? מטרחינן ליה טפי, דאי צדוקי הוא, ליפרוש! אי נמי, שלא תזוח דעתו עליו! דאי לא תימא הכי, נעבדינהו לתרווייהו (את שתי הלשכות) בהדי הדדי. אי נמי, תסגי ליה בחדא.

שיטות הראשונים

מיקום לשכת פרהדרין: כתב **רבינו חננאל**, נתברר כי שתי לשכות היו לכהן גדול, ולא נתברר לנו בהדיא איזוהי בצפון ואיזוהי בדרום. וכן כתב **סמ"ג** שהדבר ספק, ו**מהרמב"ם** מבואר שהספק הוכרע, שלשכת פרהדרין בצפון.³

3. זה לשונו: "והשלש שבצפון - לשכת הגזית, לשכת הגלגל, לשכת העץ: לשכת הגזית - שבה סנהדרין גדולה יושבת, וחסדיה היה קדש וחסדיה חל, וזה שני פתחים, אחד לקדש ואחד לחל, ובהצני שלחל היו הסנהדרין יושבין. לשכת הגלגל - שם היה בור שממלאין ממנו בגלגל, ומשם מספקין מים לכל העזרה; ולשכת העץ היתה אחורי שתייהן, והיא היתה לשכת כהן גדול, והיא הנקראת 'לשכת פרהדרין'. וגג שלשתן שוה." וכתב ב'ליקוטי הלכות', וסבירא ליה דדיחוי הש"ס עיקר, דצריך לעשות הלשכות באופן שיהיה לו טירחה יתירה, ועל כן נכון יותר לעשות הלשכת פרהדרין בצפון. מקורות: רמב"ם (הל' בית הבחירה ה, יז). סמ"ג (עשין סי' קסג).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כהנים שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן

(י"ט א') (שנינו) ואמרו לו אישי כהן גדול וכו' (אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו). לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: הני כהני, שלוחי דרחמנא נינהו. דאי אמרת שלוחי דידן נינהו, מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי?!

(י"ט ב') הכי קאמרי ליה: משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין.

שיטות הראשונים

כהן וישראל שהם מודרים הנאה: הקשו **תוספות**, דבפרק אין בין המודר (נדרים ל"ה ב') מיבעיא לן, הני כהני שלוחי, דרחמנא נינהו או שלוחי דידן נינהו, ונפקא מינה למודר הנאה,⁴ ולא איפשיטא, ואמאי לא פשיט לה מדרב הונא בריה דרב יהושע דהכא. ותירצו דלא בעי למיפשט מדברי אמוראים, אלא ממתניתין וברייתא. וכן פסק **הרמב"ם** לעניין מודר הנאה.⁵ עוד תירצו **תוספות**, דפשיטא ליה דשלוחי דרחמנא הוו. והתם מבעיא ליה, אם גם שלוחי דידן קצת.⁶

משביעין אנו עליך על דעתנו ועל דעת בית דין: כתב **רבינו חננאל**, ואוקימנא, משביעין אנו אותך על דעתנו ועל דעת בית דין. אבל שלוחי לא, דכהני שלוחי דרחמנא אינון, ולא שלוחי דידן. וכן כתב **הסמ"ג** שכך היו אומרים.⁷

רמיזה וקריצה באמצע קריאת שמע

(י"ח ב') (המשך משנה:) אם היה חכם, דורש (בדבר הלכה כל ליל יום הכיפורים, שלא יישן ויראה קרי). ואם לאו, תלמידי חכמים דורשים לפניו. ואם רגיל לקרות, קורא. ואם לאו, קורין לפניו. ובמה קורין לפניו? באיוב ובעזרא ובדברי הימים (שהם דברים ממשיכים את הלב לשומען, ואין שינה חוטפתו). זכריה בן קבוטל אומר: פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל.

(י"ט ב') **מתני** ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב "אמר רבי זכריה בן קבוטל" (בפ"א) ומחוי ליה רב בידיה (עשה לו סימן שצריך לגרוס) "קבוטל" (בבי"ת).

4. אי אמרת דשלוחי דידן הוו, הא מהני ליה ואסור. ואי אמרת שלוחי דשמיא, שרי. גמרא נדרים (ל"ה ב').
5. זה לשונו: "היה שמעון כהן - הרי זה מתיר להקריב קרבנות ראובן, שהכהנים שלוחי שמים הן, ואין שלוחי בעל הקרבן."
6. ומילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר לאו שלוחי דידן נינהו, לא נפקא מינה מידי לענין מודר הנאה. דבין אי שלוחי דידן דווקא נינהו, בין אי שלוחי דרחמנא נמי נינהו, אסור במודר הנאה, דקא מהני ליה. אלא נראה דנפקא מינה אי אמר בעל הקרבן לא בעינא דלקרביה כהן שבאותו משמר, אלא כהן אחר. אי אמרינן שלוחי דידן דווקא, הא אמר לא בעינא ולא נקריב ליה כהן שבאותו משמר בעל כרחו. ואי אמרינן שלוחי דרחמנא נינהו, נהי נמי דמפרשינן אף שלוחי דרחמנא נינהו, עיקרם שלוחי דרחמנא נינהו, ולא כל כמיניה לעכב על ידם שלא יקריבוהו כהני משמר. תוספות. מקורות: תוספות (י"ט ב', ד"ה מי איכא). רמב"ם (הל' נדרים ו,ה).
7. דהיינו, שלמסקנה אין אומרים כלשון המשנה. וכתב 'ליקוטי הלכות' (עין משפט אות נ), לפלא שהרמב"ם העתיק לשון המשנה כצורתה, והוא בעצמו פסק (הל' נדרים, כנזכר לעיל) דשלוחי דרחמנא נינהו! וכתב, ואולי דהוא מפרש דמה דמתרצת הגמרא 'הכי קאמרי ליה' וכו', לא שהגמרא משנה את לשון המשנה, אלא שהש"ס מבאר דהא דקאמרו ליה הכי, לא לעניין עבודה, רק לעניין שבועה אתה שלוחנו, דהיינו שאתה נשבע על דעתנו. וכן נראה קצת מלשון רש"י. אבל בפירוש רבינו חננאל מוכח שאין אומרים כלשון המשנה. וכן כתב הסמ"ג (מצות עשה, סי' רט).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומקשה) ונימא ליה מימר?

(ומתרץ) קריאת שמע הוה קרי.

(ומקשה) וכי האי גוונא מי שרי? והאמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא: הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו, ולא יקרוץ בשפתותיו, ולא יורה באצבעותיו! **ותניא**: רבי אלעזר חסמא אומר: הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרוץ בשפתותיו ומראה באצבעו, עליו הכתוב אומר⁸ "ולא אתי קראת יעקב"!

(ומתרץ) לא קשיא, הא בפרק ראשון⁹, הא בפרק שני.

תנו רבנן: "ודברת בם", בם ולא בתפלה (שתפילה בלחש). "ודברת בם", בם (בדברי תורה) יש לך רשות לדבר, ולא בדברים אחרים (שיחת הילדים וקלות ראש).

רבי אחא אומר: "ודברת בם", עשה אותן קבע, ואל תעשם עראי.

אמר רבא: השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר: "ודברת בם", בם ולא בדברים אחרים. רב אחא בר יעקב אמר: עובר בלאו, שנאמר: "כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר" (אין לו רשות).

שיטות הראשונים

לא ירמוז בעיניו וכו' הא בפרק ראשון: כתבו **תוספות** דלאו דווקא נקט פרק ראשון, שכן רבא עצמו אמר (ברכות י"ג ב') פסוק ראשון בלבד צריך כוונה, וכן הלכה. אבל **הרי"ף** כתב, דלאו משום דבעי כוונה בכוליה פרק ראשון הוא דאמר דבטלין ממלאכתן, אלא משום דלא לשוי לה עראי הוא.¹⁰ וכן פסק **השו"ע**.¹¹

השח שיחת חולין עובר בעשה: וכן פסקו **סמ"ג** ו**סמ"ק**. וביאר **רבינו חננאל** דברי רב, שהוא 'המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין'.¹²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן סג)

ו. הקורא קריאת שמע, לא ירמוז בעיניו, ולא יקרוץ בשפתיו, ולא יראה באצבעותיו בפירוש ראשונה שהוא עקר קבלת על מלכות שמים, מפני שנקראה כקורא עראי, וכתיב ודברת בם, ודרשין עשה אותם קבע.

8. ישעיהו מג, כב.

9. צריך בו כוונה, שנאמר בו (דברים פרק ו'), והיו הדברים האלה על לבבך. רש"י.

10. ודייק מדבריו רבנו יונה שרק פרק ראשון חיובו מן התורה. ומשם ואילך, אינו אלא מדרבנן. דאם איתא שהוא מן התורה, הוה ליה למיחש דלא לשוי עראי גם בשאר הפרקים. והב"י (או"ח סג, ח) כתב שפסוק ראשון בלבד הוי דאורייתא (וכן התבאר ב"נתיבי הלכה" על מסכת ברכות, י"ג ב', שהוא דעת רוב הראשונים). ומה שהחמירו בפרק ראשון יותר, משום שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים.

11. או"ח סג, ו. אמנם הרמב"ם (הל' ק"ש ב, ח) כתב שלא ירמוז בק"ש, ולא חילק בין פרק ראשון לשני. וכתב הכסף משנה (תירוצ' ב') **בשם רבינו מנוח, דבפרק שני מגונה הוא דלא הוי, אבל איסורא איכא**. והביאו המג"א (ס"ק י). וכן כתב המשנ"ב (ס"ק יח) דיש מחמירים לכתחילה גם בפרשה שניה. מקורות: רי"ף (ברכות ט ב בדפיו). תוספות (ברכות ט"ז א' ד"ה הא).

12. מקורות: סמ"ג (לאוין יג). סמ"ק (מצוה טו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הנהגת כהן גדול בליל יום הכיפורים

(י"ט ב') **משנה:** ביקש להתנמנם, פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדא (להשמיע קול), ואומרים לו: אישי כהן גדול, עמוד והפג (שינתך על ידי שתעמוד) אחת על הרצפה. (ומבאר) דאמרי ליה אחוי קידה (שהיא כשאדם נועץ גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה ומזדקף).

(המשך **משנה:**) ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה.

תנא: לא היו מעסיקין אותו, לא בנבל ולא בכינור, אלא (על ידי שירה) בפה. ומה היו אומרים לו (בשירתם) "אם ה' לא יבנה בית שוֹאָא עֲמְלוּ בִּזְנוֹיָיו". מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה, כדי שישמע כהן גדול קול הברה (שלהם) ולא תהא שינה חוטפתו. אבא שאול אומר: אף בגבולין היו עושין כן, זכר למקדש. אלא שהיו חוטאין (משחקים אנשים ונשים יחד ובאים לידי עבירה).